

JACEK TRZEWIK

STATUS PROCESOWY
WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM
NA TLE ZMIAN LEGISLACYJNYCH¹

WPROWADZENIE

Ochrona istotnych wartości charakteryzujących zabytki wymaga właściwego ukształtowania środków prawnych przysługujących tak właścicielom i posiadaczom zobowiązanym do opieki nad pozostającymi w ich władaniu zabytkami (art. 5 u.o.z.o.z.²), jak i właściwym organom administracji publicznej stojącym na straży dziedzictwa kulturowego i zabytków (art. 4 u.o.z.o.z.). W ramach szerokiego katalogu prawnych środków ochrony zabytków istotne znaczenie należy przyznać prawnoprosesowym uprawnieniom organów ochrony zabytków. Jednym ze sposobów dochodzenia ochrony swoich praw jest przecież sądowa ochrona praw podmiotowych, co ma swe przełożenie na system prawny ochrony zabytków rozumianych nie tylko jako spuścizna czy ślad historii, ale również w większości przypadków będących przedmiotem stosownych praw podmiotowych.

Pośród organów administracji publicznej realizujących zadania związane z ochroną zabytków szczególną pozycję zajmują wojewódzcy konserwatorzy za-

Dr JACEK TRZEWIK – adiunkt w I Katedrze Prawa Cywilnego, Instytut Prawa, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin, e-mail: trzewik@kul.pl

¹ Artykuł wydano w ramach realizacji projektu pod tytułem „Prawne formy działania wojewódzkiego konserwatora zabytków” (Nr rej. 2015/19/B/HS5/02525), w którym fundatorem badań jest Narodowe Centrum Nauki (National Science Centre, Poland).

² Zob. ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm. [dalej cyt.: u.o.z.o.z.].

bytków³. Polski ustawodawca, przyznając im szczególną rolę w zakresie ochrony zabytków, wyposażył ich przy tym w szereg niezbędnych ku temu środków prawnych. Należą do nich także szczególne uprawnienia procesowe, znajdujące swe zastosowanie w płaszczyźnie postępowań sądowych w sprawach z zakresu prawa karnego, administracyjnego i cywilnego.

O ile jednak obowiązujące dotychczas w tym zakresie regulacje prawne, pomimo zauważalnych wad i związanych z tym zrozumiałych wątpliwości doktryny należało jednak w gruncie rzeczy ocenić pozytywnie, traktując je w kategoriach potencjalnych środków osiągnięcia celów ochrony zabytków, o tyle dokonane w ostatnim czasie zmiany legislacyjne w zakresie brzmienia art. 95 ust. 1 u.o.z.o.z. wydają się być jeśli nie chybione, to co najmniej wątpliwe. Dlatego też przedmiotem dalszych rozważań będzie dokonanie charakterystyki aktualnej pozycji wojewódzkiego konserwatora zabytków w postępowaniach cywilnych dotyczących ochrony zabytków z uwzględnieniem perspektywy projektowanych zmian w tym zakresie. Celem prowadzonych analiz będzie w szczególności wskazanie węzłowych zastrzeżeń co do poprawności, jak i celowości oraz rzeczywistych skutków przyjętych rozwiązań prawnych.

POZYCJA PROCESOWA WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW W POSTĘPOWANIU CYWILNYM NA TLE DOTYCHCZASOWYCH REGULACJI PRAWNYCH⁴

Wojewódzki konserwator zabytków, będący organem administracji rządowej zespolonej (ogólnej) w województwie właściwym w sprawach ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, realizuje szereg ustawowych zadań z tego zakresu. Skala powierzonych mu zadań wymaga jednocześnie wyposażenia go w stosowne środki prawne dające możliwość skutecznej ich realizacji. Ich przykładem mogą być między innymi wydawanie aktów administracyjnych o charakterze władczym⁵ na

³ Jak wynika z art. 89 u.o.z.o.z., organami ochrony zabytków są: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków, a także wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

⁴ Szerzej na ten temat zob. J. TRZEWIK, *Status procesowy wojewódzkiego konserwatora zabytków w postępowaniu cywilnym na tle art. 95 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, „Roczniki Nauk Prawnych” 27 (2017), nr 2, s. 77-96.

⁵ Wskazany w ustawie katalog zadań realizowanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków ma przy tym charakter otwarty i jedynie przykładowy, przez co nie stanowi samodzielnej pod-

podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub przepisów odrębnych⁶, uprawnienia o charakterze prewencyjnym⁷, polubowne rozstrzygnięcie sporów prawnych w drodze ugód, zawieranie porozumień administracyjnych dla ułatwienia realizacji zadań z zakresu administracji publicznej, wreszcie dokonywanie czynności o charakterze cywilnoprawnym⁸ czy nawet podejmowanie działań faktycznych⁹.

Z pragmatycznego punktu widzenia szczególne znaczenie w tym katalogu należy przyznać uprawnieniom procesowym wojewódzkiego konserwatora zabytków. Właściwe ich wykorzystanie pozwala bowiem wzajemnie powiązać realizację ustawowych obciążeń związanych z wykonywaniem zadań publicznych ze stosownymi działaniami ochronnymi pozytywnie wpływającymi na sam przedmiot ochrony¹⁰. Dotyczy to w szczególności działań podejmowanych w ramach określonych procedur prawnych, w tym urzeczywistniania prawnej ochrony zabytków w drodze sądowych postępowań cywilnych¹¹.

Zgodnie z dotychczasowym brzmieniem przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w sprawach ochrony zabytków minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków mogli występować na prawach: strony – w postępowaniu administracyjnym i cywilnym; oskarżyciela posiłkowego – w postępowaniu karnym; oskarżyciela publicznego – w postępowaniu w sprawach o wykroczenia (art. 95 u.o.z.o.z.).

stawy kompetencyjnej do wydawania rozstrzygnięć o charakterze władczym. Zob. *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, red. M. Cherka, Warszawa: Wolters Kluwer 2010, s. 320.

⁶ Przykładem może być chociażby art. 83a ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz. U. z 2016 r., poz. 2134 z późn. zm., stanowiący, że zezwolenie na usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

⁷ Obejmują one szereg kompetencji w zakresie nadzoru konserwatorskiego nad przestrzeganiem i stosowaniem przepisów prawa w zakresie ochrony zabytków (art. 38 ust. 1 u.o.z.o.z.) czy wykonywania uprawnień związanych z ochroną przed zniszczeniem lub wywozem zabytków (art. 10 ust. 2, art. 32 ust. 3-5 oraz art. 36 ust. 1 u.o.z.o.z.).

⁸ Jak chociażby zawierane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków jako dysponenta środków budżetowych umowy z dysponentem zabytku w przedmiocie współfinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich czy robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru (art. 74 ust. 1 pkt 2 u.o.z.o.z.).

⁹ Tytułem przykładu wskazać można nieodpłatne udostępnienie właścicielowi lub posiadaczowi zabytku sporządzonej dla niego dokumentacji. Zob. P. GWOŹDZIEWICZ, *Ograniczenia prawa własności zabytków*, „Roczniki Administracji i Prawa” 9 (2009), s. 120.

¹⁰ Por. R. GOLAT, *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz*, Kraków: Zakamycze 2004, s. 172.

¹¹ Zob. K. ZEIDLER, *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Warszawa: Wolters Kluwer 2007, s. 220.

Na tej podstawie uzasadnione wydaje się twierdzenie, że podejmowane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków w toku procesu cywilnego działania zmierzające do zapewnienia właściwego stanu i ochrony zabytków, będące w rzeczywistości powiązane z pewnym szerszym interesem stanowiącym ważny element interesu społecznego (publicznego)¹², pozwalał przyznać mu w toku postępowania legitymację procesową publiczną (nadzwyczajną)¹³. Jego aktywność procesowa każdorazowo ukierunkowana była bowiem na ochronę interesu publicznego w postaci ochrony zabytków, co zresztą w sposób bezpośredni uwarunkowane było i znajdowało swe uzasadnienie w brzmieniu regulacji prawa materialnego (art. 95 pkt 1 u.o.z.o.z.).

Jako uczestnik na prawach strony w postępowaniu cywilnym, wojewódzki konserwator zabytków nie był jednak traktowany jako strona stosunku spornego. Pomimo braku takiej konstrukcji prawnej w ramach podmiotowego zakresu postępowania cywilnego, dostrzec tu można jednak pewne podobieństwo do statusu procesowego tzw. innych (pozostałych) podmiotów (uczestników) postępowania cywilnego, do których ustawodawca zalicza między innymi prokuratora (art. 7 oraz 55-60 k.p.c.¹⁴), organizacje pozarządowe (art. 61-63 k.p.c.), a także inne wskazane w ustawach szczególnych podmioty¹⁵.

Wskazaną konstrukcję prawną określa się w doktrynie mianem podstawienia procesowego (substytucji procesowej). Polega ona na tym, że konkretny „podmiot posiada uprawnienie, czyli legitymację do wystąpienia we własnym imieniu w charakterze strony procesowej zamiast podmiotu objętego działaniem normy prawnej przytoczonej w powództwie”¹⁶. Innymi słowy, w charakterze uczestnika postępowania występuje więc podmiot nie będący w rzeczywistości materialnie uprawnionym, mający jednak możliwość działania w procesie we własnym imieniu, lecz na rzecz podmiotu uprawnionego, zamiast lub obok tego podmiotu¹⁷.

¹² Zob. K. GAJDA–ROSZCZYŃSKA, *Udział podmiotów innych niż materialnie uprawnione jako strony w procesie cywilnym a kryterium interesu prawnego – zagadnienia wybrane*, „Polski Proces Cywilny” 3 (2015), s. 371.

¹³ Zob. P. CIOCH, J. STUDZIŃSKA, *Postępowanie cywilne*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2016, s. 132-133.

¹⁴ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2016 r., poz. 1822 z późn. zm. [dalej cyt.: k.p.c.].

¹⁵ W tym między innymi Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Rzecznik Ubezpieczonych czy Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

¹⁶ W. BRONIEWICZ, A. MARCINIAK, I. KUNICKI, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa: LexisNexis 2014, s. 146.

¹⁷ Zob. J. JODŁOWSKI, Z. RESICH, J. LAPIERRE [I IN.], *Postępowanie cywilne*, Warszawa: Wolters Kluwer 2016, s. 236.

W toku postępowania wojewódzki konserwator zabytków nie był zatem uprawniony do podejmowania czynności dyspozytywnych o charakterze materialnym, a przysługiwały mu wyłącznie uprawnienia o charakterze procesowym. W konsekwencji nie mógł on chociażby rozporządzać prawami związanymi bezpośrednio z przedmiotem procesu¹⁸.

Jego pozycję procesową względem wskazanego również w hipotezie art. 95 pkt 1 u.o.z.o.z. ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego należało zakwalifikować jako współuczestnictwo konkurencyjne¹⁹. A zatem udział w procesie jednego ze wskazanych ustawą substytutów publicznych, w rzeczywistości wyłączał możliwość uczestnictwa w postępowaniu drugiego z nich.

Było to jednocześnie współuczestnictwo jednolite, bowiem potencjalne rozstrzygnięcie władcze sądu obejmowało swymi skutkami niepodzielnie wszystkich współuczestników²⁰. Ewentualne uczestnictwo wojewódzkiego konserwatora zabytków w procesie wywierało zatem materialnoprawne skutki w odniesieniu do osób materialnie uprawnionych ze spornego stosunku prawnego.

Dopuszczalność uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procesie cywilnym na prawach strony dotyczyła w zasadzie możliwości udziału na każdym etapie postępowania. Przy czym mógł on przystąpić do konkretnego postępowania w dowolnym jego stadium i to bezpośrednio poprzez zastosowanie konkretnego środka procesowego²¹.

POZYCJA PROCESOWA WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW W POSTĘPOWANIU CYWILNYM NA TLE AKTUALNYCH REGULACJI PRAWNYCH

Jak wynika z przyjętego aktualnie brzmienia art. 95 ust. 1 u.o.z.o.z., w sprawach cywilnych związanych z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego, w tym zbiorów publicznych, restytucją dóbr kultury, w tym zwrotem dóbr kultury wyprowadzonych z naruszeniem prawa z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego posiada uprawnienia przewidziane dla prokuratora przepisami kodeksu postępowania cy-

¹⁸ Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 maja 1966 r., sygn. akt II CR 103/67, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna/Pracy” 1967, Nr 2, poz. 25.

¹⁹ Zob. JODŁOWSKI, RESICH, LAPIERRE, *Postępowanie cywilne*, s. 208.

²⁰ Zob. CIOCH, STUDZIŃSKA, *Postępowanie cywilne*, s. 96.

²¹ Zob. CHERKA, WĄSOWSKI, *Ustawa o ochronie zabytków*, s. 328-329.

wilnego. Treść wskazanego przepisu została ustalona w wyniku uchwalenia ustawy o restytucji narodowych dóbr kultury²², w pewnym zakresie nowelizującej także część odrębnych przepisów regulujących zagadnienie ochrony zabytków²³. Zasadniczym celem tej ustawy była jednak transpozycja do prawa polskiego dyrektywy 2014/60/UE²⁴ zapewniającej ochronę integralności dziedzictwa kulturowego każdego z państw członkowskich Unii Europejskiej przez ułatwienie tym państwom dochodzenia zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych nielegalnie z ich terytorium na terytorium innego państwa członkowskiego.

Analiza przeprowadzonych zmian legislacyjnych pozwala stwierdzić, że ustawodawca w swej działalności normatywnej skupił się przede wszystkim na zapewnieniu organom administracji publicznej możliwości wykonywania zadań związanych z restytucją dóbr kultury. Dotyczy to także płaszczyzny postępowań sądowych, w tym procesu cywilnego i karnego, odsyłając w tym zakresie do uprawnień przewidzianych w przepisie art. 95 u.o.z.o.z.

Jego dotychczasowa redakcja, zdaniem samego prawodawcy, dotknięta była jednak głębokimi wadami. Jak to zostało wyraźnie wskazane w treści uzasadnienia do projektu ustawy o restytucji narodowych dóbr kultury, przepis ten w dotychczasowym jego brzmieniu powodował istotne wątpliwości interpretacyjne mogące prowadzić do faktycznej niemożności wykorzystywania tego przepisu zgodnie z jego celem. W perspektywie konstrukcyjnych założeń postępowania cywilnego, przepis art. 95 pkt 1 u.o.z.o.z. umożliwiał bowiem ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków występowanie w stosownym cywilnym postępowaniu sądowym na prawach strony.

O ile jednak w odniesieniu do postępowania administracyjnego takie sformułowanie nie budziło zastrzeżeń, to w zupełności nie przystawało ono do nomenklatury i podmiotowego zakresu uczestników postępowania cywilnego. Wydaje się, że wyeliminowanie tej wady wymagało jedynie odesłania do konkretnych konstrukcji prawa postępowania cywilnego (substytucja procesowa oparta na le-

²² Ustawa z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury, Dz.U z 2017 r., poz. 1086 [dalej cyt.: u.r.n.d.k.].

²³ Stosowne przedłożenie legislacyjne w postaci rządowego projektu ustawy o restytucji narodowych dóbr kultury (numer druku sejmowego 1371) wpłynęło do kancelarii Sejmu z początkiem marca 2017 r. Ustawa została przyjęta przez Sejm 25 maja 2017 r., a po podpisaniu jej 2 czerwca 2017 r. przez Prezydenta RP weszła w życie z dniem 20 czerwca 2017 r.

²⁴ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/60/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego, zmieniającej rozporządzenie nr 1024/2012, Dz. Urz. UE L 159 z 28 maja 2014, s. 1 oraz Dz. Urz. UE L 147 z 12 czerwca 2015, s. 24.

gitymacji procesowej publicznej). Pośród różnorodnych form zaangażowania podmiotów trzecich przewidzianych Kodeksem postępowania cywilnego uwzględnione treścią art. 95 pkt 1 u.o.z.o.b. sformułowanie w istocie odpowiada bowiem roli prokuratora w postępowaniu cywilnym.

Tę korelację dostrzegł zresztą także sam legislator²⁵, uznając przy tym, że dla usunięcia wskazanej wady niezbędne jest odesłanie w tym przepisie do uprawnień, jakie regulacje postępowania cywilnego przewidują dla tego organu. W tym też celu dokonał on nowelizacji art. 95 ust. 1 u.o.z.o.z. Zgodnie z aktualnym brzmieniem i systematyką tego przepisu, w sprawach cywilnych związanych z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego, w tym zbiorów publicznych, restytucją dóbr kultury, w tym zwrotem dóbr kultury wyprowadzonych z naruszeniem prawa z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego posiada uprawnienia przewidziane dla prokuratora przepisami Kodeksu postępowania cywilnego.

Jak to wynika z uzasadnienia projektu ustawy, efektem wprowadzenia tej istotnej zmiany ma być obecnie, po rozciągnięciu zakresu stosowania tego przepisu także na sprawy restytucyjne, usunięcie istniejącej w tym zakresie luki prawnej. Wydaje się jednak, że dokonując niezbędnej w istocie korekcji przepisów dotyczących możliwości restytucji utraconych dóbr kultury, prawodawca w istotny sposób ograniczył równocześnie możliwość realizacji celu ochrony zabytków na drodze procesu cywilnego.

Nowo przyjęte brzmienie art. 95 u.o.z.o.z. *expressis verbis* przewiduje wprowadzenie ważne uprawnienia procesowe w ramach cywilnych postępowań sądowych, jednakże ograniczając je już tylko do jednego z organów ochrony zabytków – centralnego organu administracji rządowej w osobie ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Istniejąca w tym zakresie wadliwość systemu ochrony zabytków, wynikająca z braku rzeczywistego korzystania z tej możliwości przez wojewódzkich konserwatorów zabytków²⁶, nie powinna jednak uzasadniać pozbawiania ich możliwości procesowego dochodzenia ochrony zabytków. Tym bardziej, że dotychczasowa konstrukcja przepisów przewidująca uprawnienia procesowe wojewódzkiego konserwatora zabytków na gruncie procesu cywilnego oceniana była przez doktrynę dość pozytywnie²⁷. Roz-

²⁵ Zob. uzasadnienie do projektu ustawy o restytucji narodowych dóbr kultury.

²⁶ Zob. TRZEWIK, *Status procesowy*, s. 92.

²⁷ Jak wskazuje I. Gredka, rola, jaką minister kultury i dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków mogą odegrać, odpowiednio w postępowaniu: administracyjnym, cywilnym, karnym oraz w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, jest nie do przecenienia. Żaden organ ochrony prawnej ani nawet występujący w postępowaniu biegły sądowy nie jest w stanie zastąpić tych podmiotów w zakresie wiedzy merytorycznej połączonej z doświadczeniem w obszarze och-

sądniejszym rozwiązaniem, niż deregulacja statusu wojewódzkiego konserwatora zabytków w postępowaniu cywilnym, byłoby zatem chociażby materialne oraz merytoryczne (a w szczególności prawne) wsparcie terenowych organów administracji właściwych w sprawach ochrony zabytków, wyrażających zainteresowanie udziałem w konkretnych postępowaniach sądowych z tego zakresu.

Dokonane bez rzeczywistego uzasadnienia, a w praktyce ograniczające prawne środki ochrony zabytków zmiany, stwarzają równocześnie pozory legislacyjnej pomyłki czy przeoczenia. W części uzasadnienia do projektu ustawy o restytucji narodowych dóbr kultury poświęconej motywom dokonywanych zmian w zakresie art. 95 wyraźnie wskazuje się bowiem, że w dotychczasowym brzmieniu przepisów „obydwa organy mogą występować na prawach strony w postępowaniu cywilnym”, a ze względu na wątpliwości co do właściwego skorelowania regulacji z procesem cywilnym, w szczególności uwzględniając podobieństwo do pozycji prokuratora w postępowaniu, sytuacja ta wymaga naprawy i uzasadnia wprowadzane obecnie zmiany. Z treści tego sformułowania zdaje się więc wynikać, że uzasadniona wprawdzie rzeczywistą potrzebą projektowana zmiana miała jednak polegać nie tyle na ograniczeniu zakresu podmiotowego tego przepisu, co dostosowaniu go do podstawowych wymogów procedury cywilnej, zachowując jednakowoż dotychczasowy krąg uprawnionych podmiotów. Ocena ta znajduje dodatkowo wsparcie w tym, że w obliczu podobnych wątpliwości co do dostosowania regulacji art. 95 u.o.z.o.z. do założeń procedury karnej, dokonując stosownej zmiany prawodawca pozostawił nietknięty katalog uprawnionych w nim dotychczas podmiotów²⁸.

rony zabytków i swoistą wrażliwością mającą na celu dbałość o dziedzictwo kultury. Jej zdaniem funkcja, jakiej ma służyć wyposażenie wskazanych podmiotów w uprawnienia procesowe, jest zatem konieczna, a przyjęcie stosownego uregulowania w tym zakresie należy ocenić jako ze wszelkich miar uzasadnione. Tak I. GREDKA, *Prawnoprocesowe narzędzia ochrony zabytków w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk: Wolters Kluwer 2014, s. 448-449.

²⁸ Jak wskazuje uzasadnienie do wprowadzonej zmiany regulacji, w odniesieniu do roli obu organów w postępowaniu karnym, dotychczasowe brzmienie art. 95 pkt 2 jest również dotknięte wadą legislacyjną, albowiem przewiduje, iż mogą one występować „na prawach oskarżyciela posiłkowego”, bez wzmianki o występowaniu na prawach pokrzywdzonego. Wadliwość tego przepisu przejawia się w jego niedostosowaniu do treści art. 53 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 z późn. zm., która status oskarżyciela posiłkowego integralnie wiąże ze statusem pokrzywdzonego. Konieczność udziału ministra w charakterze strony (tj. w roli pokrzywdzonego) w postępowaniu przygotowawczym nie ulega wątpliwości. Jest to bowiem etap kluczowy dla wyniku postępowania karnego. Od skuteczności i kompletności prowadzenia śledztwa i zgromadzenia materiału dowodowego zależy dalszy bieg sprawy. Czynny udział podmiotu wyspecjalizowanego, jakim jest minister lub podległe jemu instytucje, przez dostarczanie materiałów i inicjowanie poszczególnych czynności dowodowych, kontrolę prawidłowości decyzji pro-

MINISTER WŁAŚCIWY DO SPRAW KULTURY
I OCHRONY DZIEDZICTWA NARODOWEGO
ZAMIAST WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW
– ANALIZA UPRAWNIENÍ PROCESOWYCH
NA TLE ZNOWELIZOWANYCH PRZEPISÓW

Należy pamiętać, że w myśl art. 89 u.o.z.o.z. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wykonuje powierzone mu zadania i kompetencje dotyczące ochrony zabytków poprzez Głównego Konserwatora Zabytków, będącego sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra. Przy czym fakt ten jest w doktrynie uznawany za znaczące osłabienie czy wręcz recesję tej funkcji w porównaniu do wcześniejszego stanu prawnego, gdy organ ten miał charakter samodzielnego, wyodrębnionego organizacyjnie i obsługiwanego przez strukturalnie podporządkowany mu urząd, centralnego organu administracji rządowej²⁹.

Już samo podporządkowanie systemu instytucji ochrony zabytków administracji zespolonej rodzi w doktrynie prawa uzasadnione wątpliwości co do możliwości efektywnego funkcjonowania tak skonstruowanego systemu. Ze względu bowiem na specyfikę ochrony zabytków często podnoszony jest postulat stworzenia wyspecjalizowanych w konkretnych dziedzinach służb zatrudniających wykwalifikowanych pracowników zamiast powołania jednego organu podporządkowanego wojewodzie wyposażonego w ciała opiniodawczo-doradcze. W tym świetle trudno zatem racjonalnie zrozumieć przesunięcie „środka ciężkości” w stronę aparatu rządowej administracji centralnej. Całokształt oceny tej sytuacji dodatkowo komplikuje fakt, że Generalny Konserwator Zabytków jako rzeczywisty podmiot wykonujący zadania ministra we wskazanym zakresie, jest dodatkowo znacząco obciążony wieloma innymi, zróżnicowanymi zadaniami publicznymi, zwłaszcza o charakterze organizatorskim i organizacyjnym. Co więcej, obecnie brak jest także jakichkolwiek wymogów w zakresie kompetencji stawianych oso-

kuratury i Policji w drodze środków zaskarżenia, jest w praktyce postępowań karnych niezbędny dla osiągnięcia celów postępowania w sprawach dotyczących dóbr kultury. Stan taki pogłębił się jeszcze bardziej wobec wprowadzenia zasady kontradyktoryjności w postępowaniu karnym. Usunięcie omawianej wady w dotychczasowym brzmieniu art. 95 pkt 2 u.o.z.o.z. wymaga wskazania wprost, iż obydwa organy działają na zasadach przewidzianych dla pokrzywdzonego i oskarżyciela posiłkowego w postępowaniu karnym. W tym też celu wprowadza się przepis art. 95 ust. 2 u.o.z.o.z.

²⁹ Zob. B. SZMYGIN, *System ochrony zabytków w Polsce – próba diagnozy*, [w:] *System ochrony zabytków w Polsce. Analiza, diagnoza, propozycje*, red. B. Szmygin, Lublin–Warszawa: Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków Urzędu Miasta Stołecznego Warszawa, Politechnika Lubelska 2011, s. 8.

bom piastującym ten urząd, co wobec zróżnicowania i złożoności zadań z zakresu ochrony zabytków, wymagających konkretnej i fachowej wiedzy z wielu dziedzin nauki, wymusza istnienie i wspomaganie jego funkcjonowania przez system organów doradczych³⁰. W efekcie, uwzględniając powyższe wątpliwości, jak również wprowadzone zmiany skutkujące faktycznym pozbawieniem uprawnień procesowych wojewódzkiego konserwatora zabytków w postępowaniu cywilnym, nie sposób nakreślić optymistycznych perspektyw dla rzeczywistych możliwości cywilnoprocesowej ochrony zabytków.

Ponadto, niezwykle istotne jest, że dokonując zmiany brzmienia art. 95 u.o.z.o.z. ustawodawca oparł w praktyce status procesowy ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w postępowaniu cywilnym na pozycji przypisanej dotąd prokuratorowi³¹. Nie jest to sytuacja nadzwyczajna, gdyż w systemie postępowania cywilnego uregulowania dotyczące udziału prokuratora w postępowaniu cywilnym stały się instytucją modelową dla określenia udziału także innych podmiotów niż podmioty materialnie uprawnione w postępowaniu cywilnym, działających w celu ochrony interesów bezpośrednio indywidualnych na podstawie substytucji procesowej³². Podejście prawodawcy do tej kwestii w praktyce jest jednak dość zróżnicowane. Dokonując określenia pozycji procesowej podmiotu na prawach strony, prawodawca raz wskazuje bowiem, że działa on w danym postępowaniu na prawach prokuratora (jak chociażby w przypadku Rzecznika Praw Dziecka czy Rzecznika Praw Obywatelskich), niekiedy zaś nakazuje stosować przepisy o prokuratorze odpowiednio (jak w przypadku inspektorów Państwowej Inspekcji Pracy czy powiatowych lub miejskich rzeczników konsumentów). Opisując w treści art. 95 u.o.z.o.z. status prawny ministra ustawodawca *explicite* wskazał, że w postępowaniu cywilnym przysługują mu prawa prokuratora, co w sposób jednoznaczny przesądza o stosowaniu wprost przepisów procedury cywilnej regulujących sferę uprawnień procesowych prokuratora.

³⁰ Zob. R. PŁASZOWSKA, *Organizacja organów ochrony zabytków*, „Przełęcz Prawa Publicznego” 6 (2016), s. 100-101.

³¹ Zakres szczegółowych uprawnień prokuratora uregulowany został m.in. w art. 7, art. 55-60, art. 87¹ § 2, art. 106, art. 154 § 1, art. 158, art. 210 § 1, art. 301, art. 325, art. 398¹ § 1 i 2, art. 398³ § 2, art. 398⁴ § 3, art. 398⁵ § 2, art. 398⁷ § 1, art. 398⁸ § 1, art. 398¹¹ § 4, art. 398¹⁸, 424², 428 § 1, art. 448 § 1 i 2, art. 449 § 1 i 2, art. 454 § 1-4, art. 457, art. 511 § 2, art. 546 § 2, art. 572 § 2, art. 598¹ § 1, art. 598¹¹ § 1, art. 762 § 3 oraz art. 768 k.p.c.

³² Zob. GAJDA-ROSZCZYŃSKA, *Udział podmiotów*, s. 371.

Sformułowanie to budzić może jednak równocześnie szereg istotnych wątpliwości natury praktycznej³³, tym bardziej, że wobec rzeczywistego zestawienia uprawnień do podjęcia czynności procesowej z mającym publicznoprawne konotacje obowiązkiem podjęcia stosownych działań, prokurator jest zobowiązany do wykorzystania uprawnień procesowych, jeżeli zachodzą ustawowe przesłanki uzasadniające potrzebę jego interwencji. Wspomniany obowiązek działania mieści się w zakresie obowiązków służbowych prokuratora, który jako funkcjonariusz państwowy realizuje w postępowaniu cywilnym ustawowe zadania w zakresie ochrony praworządności, wyłączając w efekcie dowolność w korzystaniu z przysługujących mu uprawnień procesowych³⁴. Na tym tle wydaje się jednak, że wynikające z odwołania do statusu prokuratora w postępowaniu cywilnym zamierzenie legislatora w przypadku ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego obejmuje jedynie możliwość korzystania z przysługujących prokuratorowi uprawnień procesowych, nie dotyczy zaś obowiązku podjęcia przez niego aktywnego działania w danym zakresie. Tak zatem, to od swobodnej oceny całokształtu stanu faktycznego i decyzji tego organu zależeć będzie stosowanie procesowych środków ochrony zabytków.

Przyjęcie tego stanowiska pozwala stwierdzić, że brak jest także uzasadnionych argumentów przemawiających za dopuszczeniem odpowiedniego stosowania do osoby Generalnego Konserwatora Zabytków w postępowaniach sądowych dotyczących ochrony zabytków art. 59 k.p.c., nakładającego na sąd obowiązek zawiadomienia prokuratora o każdej sprawie, w której udział jego uważa za potrzebny. Tym samym, pamiętając, że organy władzy publicznej działają tylko i wyłącznie na podstawie i w granicach wyznaczonych przepisami prawa, trudno wymagać od Generalnego Konserwatora Zabytków, *de facto* pozbawionego prócz doniesień medialnych faktycznego dostępu do informacji o zaistniałych naruszeniach³⁵, podjęcia jakichkolwiek czynności procesowych.

³³ Dotyczyć mogą one chociażby problematyki zawarcia ugody procesowej, gdyż wobec odesłania do stosowania w przypadku wytoczenia przez prokuratora powództwa na rzecz oznaczonej osoby przepisów o współuczestnictwie jednolitym, art. 73 § 2 zd. 2 k.p.c. do zawarcia ugody, zrzeczenia się roszczenia albo uznania powództwa potrzeba zgody wszystkich współuczestników. Literalne odczytywanie tego przepisu – pomimo tego, że prokurator jest w procesie traktowany jedynie jako strona w znaczeniu formalnym – mogłoby prowadzić do przyjęcia mylnego wniosku, jakoby prokurator miał w tym zakresie możliwość wpływania na dysponowanie materialnymi uprawnieniami innej osoby. Podobnie zob. Z. ZAWADZKA, *Pozycja procesowa prokuratora w postępowaniu cywilnym*, „Prokuratura i Prawo” 6 (2010), s. 128.

³⁴ Zob. A. KOŚCIÓŁEK, *Elektroniczne czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa: Wolters Kluwer 2012, s. 37-38.

³⁵ Jest to o tyle istotne, że jak wynika z kontroli NIK już nawet wojewódzcy konserwatorzy zabytków pozbawieni są rzeczywistej wiedzy na temat toczących się postępowań z zakresu ochrony

Ogólne regulacje procedury cywilnej przewidują dwie formy udziału prokuratora w postępowaniu. Stanowiący podstawę prawną udziału prokuratora art. 7 k.p.c. wskazuje, że może on żądać wszczęcia (zainicjowania) postępowania co do zasady w każdej sprawie, jak również może on wziąć udział w każdym toczącym się już postępowaniu, jeżeli wymaga tego ochrona praworządności, praw obywateli lub interesu społecznego. Tym samym, stosowne uprawnienia przysługiwać będą na zasadzie ustawowego odesłania także działającemu przez Generalnego Konserwatora Zabytków ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, ilekroć dane postępowanie będzie sprawą cywilną związaną z ochroną zabytków i dziedzictwa kulturowego, w tym zbiorów publicznych, restytucją dóbr kultury, w tym zwrotem dóbr kultury wyprowadzonych z naruszeniem prawa z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Charakter tych przesłanek pozwala stwierdzić, że realizowana przez ten organ ochrona w postępowaniu cywilnym zasadniczo pozostawać będzie poza sferą interesu prywatnoprawnego, o ile nie będzie ona zgodna z interesem prawnym uprawnionej materialnie strony procesu³⁶.

W ramach pierwszej z sytuacji, gdy strona w znaczeniu materialnym nie przystąpi do wszczętego postępowania, wskutek odpowiedniego stosowania przepisów wspomniany minister występować będzie samodzielnie w charakterze strony powodowej w znaczeniu formalnym. Przystąpienie zaś do postępowania osoby uprawnionej materialnie doprowadzi do sytuacji, gdy osoba ta stanie się jednocześnie stroną w znaczeniu formalnym, a więc drugim powodem. W efekcie do wzajemnych stosunków tych podmiotów odpowiednie zastosowanie znajdą przepisy o współuczestnictwie jednolitym (art. 73 § 2 k.p.c.)³⁷.

W sytuacji, gdy zgodnie z art. 57 k.p.c. prokurator (minister), wytaczając powództwo, nie działa na rzecz oznaczonej osoby, wnosi on pozew przeciwko wszystkim osobom będącym stronami stosunku prawnego, którego dotyczy powództwo. Jego pozycja prawna kształtowana jest wtedy odmiennie, gdyż korzysta on z własnego, samodzielnego uprawnienia formalno, jak i materialnoprawnego,

zabytków. Nie są oni bowiem powiadamiani przez sądy o prowadzących sprawach, brak bowiem takiego obowiązku, sami zaś nie mogą uzyskać tego typu informacji, gdyż z uwagi na obciążenie licznymi zadaniami ochronnymi nie prowadzą faktycznej kontroli obiektów zabytkowych. Zob. *Informacja o wynikach kontroli. Współdziałanie wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostek samorządu terytorialnego*, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10533,vp,12862.pdf> [dostęp: 10.07.2017.].

³⁶ Zob. A. FRANUSZ, *Dokonywanie czynności dyspozytywnych o charakterze materialnym w procesie z powództwa prokuratora na rzecz oznaczonej osoby*, „Prokuratura i Prawo” 9 (2016), s. 111-112.

³⁷ Zob. uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1970 r., sygn. akt. III CZP 81/69, Lex nr 1028.

stając się wyłączną stroną powodową w sprawie, a w konsekwencji ma on możliwość dysponowania przedmiotem postępowania sądowego.

W drugim ze wskazanych przypadków, umożliwiającym prokuratorowi (odpowiednio ministrowi) wstąpienie do toczącego się już postępowania w każdym jego stadium, zgodnie z wyraźnym postanowieniem ustawy, ma on samodzielną pozycję procesową, gdyż nie jest związany z żadną ze stron (art. 60 § 1 *in principio* k.p.c.). Nie może on jednak dokonywać czynności niedopuszczalnych na danym etapie sprawy, ani też żądać powtórzenia czynności dokonanych w postępowaniu przed jego przystąpieniem. Z punktu widzenia dążenia do jak najpełniejszej ochrony zabytków istotne jest, że minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wstępując do wszczętego już postępowania cywilnego uprawniony będzie do podejmowania wszelkich czynności procesowych dostępnych na danym etapie postępowania bez zgody, a nawet w razie wyraźnego sprzeciwu strony, do której przystąpił³⁸.

Sygnalizując ogólnie zakres uprawnień procesowych przypadających – na zasadzie odesłania do uprawnień procesowych prokuratora – ministrowi uczestniczącemu w postępowaniach cywilnych z zakresu ochrony zabytków, będzie on uprawniony do podejmowania środków zmierzających do ochrony bądź zabezpieczenia zabytków w postępowaniu sądowym. Będzie miał on w szczególności możliwość składania oświadczeń i zgłaszania wniosków, jakie uzna za celowe, a także przytaczania faktów i dowodów na ich potwierdzenie. W ramach prowadzonego postępowania sąd będzie zaś obowiązany doręczać mu pisma procesowe, w tym zawiadomienia o terminach i posiedzeniach oraz zapadłe orzeczenia sądowe (art. 60 § 1 *in fine* k.p.c.). Przysługiwać mu będzie również możliwość wniesienia środka zaskarżenia we wszystkich tych przypadkach, które przewidują przepisy prawa, bez względu na to, czy brał udział w postępowaniu, czy też do niego nie wstępował (art. 60 § 2 k.p.c.)³⁹.

Jednakże odwołanie przez prawodawcę przy regulowaniu statusu procesowego organu ochrony zabytków do uprawnień procesowych prokuratora jest o tyle wątpliwe, że doktryna prawa procesowego cywilnego od lat kwestionuje zasadność dalszego utrzymywania pozycji procesowej prokuratora w postępowaniu sądo-

³⁸ Zob. A. ZIELIŃSKI, *Komentarz do art. 60 Kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2014, s. 135.

³⁹ Zob. M. SYCHOWICZ, *Komentarz do art. 60 Kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1-366*, red. K. Piasecki, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2010, s. 268-269.

wym⁴⁰, uznając ją za naruszającą zbytnio zasadę dyspozycyjności i nieuzasadnioną w systemie prawnym demokratycznego państwa prawa⁴¹. W efekcie w literaturze przedmiotu coraz częściej pojawiają się głosy opowiadające się jeśli nie za pozbawieniem, to przynajmniej za ograniczeniem uprawnień procesowych prokuratora (a w efekcie, także ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w postępowaniach z zakresu ochrony zabytków)⁴².

PODSUMOWANIE

Uwzględnione w dotychczasowym brzmieniu art. 95 pkt 1 u.o.z.o.z. unormowanie procesowego statusu wojewódzkiego konserwatora zabytków w postępowaniu cywilnym, pomimo swej lapidarności i niewątpliwych niedoskonałości będących przedmiotem krytyki doktryny, stanowiło w praktyce istotny element procesowej ochrony zabytków. Dokonana w ostatnim czasie, w wyniku interwencji prawodawczej wprowadzającej do polskiego systemu prawa – skądinąd konieczną – ustawę o restytucji narodowych dóbr kultury, nowelizacja przepisów skutkująca usunięciem wojewódzkiego konserwatora zabytków z katalogu podmiotów uprawnionych do podejmowania czynności procesowych w postępowaniu cywilnym dotyczącym ochrony zabytków podlegać winna zdecydowanej krytyce. Brak jasnego uzasadnienia wprowadzanych zmian, wątpliwości związane z jednoznacznością wykładnią znowelizowanych przepisów, jak i zagubienie pośród dokonywanych korekcji potrzeby funkcjonowania kompleksowego systemu prawnej ochrony zabytków, uwzględniającego także procesowe środki dochodzenia tej ochrony na płaszczyźnie postępowania cywilnego, należy w konsekwencji ocenić jako w pewnej mierze chaotyczne i niecelowe, a w części usuwającej uprawnienia wojewódzkiego konserwatora zabytków w procesie cywilnym z pewnością nie sprzyjające wzmocnieniu ochrony zabytków w Polsce.

⁴⁰ Zob. S. MARCINIAK, *Krytyka fundamentalnych zasad polskiego postępowania cywilnego w związku z przeobrażeniami ustrojowymi państwa*, <http://www.wglex.pl/krytyka-antysystemowa-sztuka-filozofia-polityka/> [dostęp: 10.07.2017].

⁴¹ Zob. A. JAKUBECKI, *Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego*, [w:] *Czterdziestolecie kodeksu cywilnego. Zjazd katedr postępowania cywilnego w Zakopanem (7–9 października 2005 r.)*, red. I. Ratusińska, Kraków: Wolters Kluwer Polska 2006, s. 357.

⁴² Zob. T. ERECIŃSKI, *O potrzebie nowego kodeksu postępowania cywilnego*, „Państwo i Prawo” 3 (2004), s. 8; A.G. HARLA, *Uprawnienie prokuratora do wszczęcia postępowania w sprawie cywilnej (art. 7 k.p.c.) – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Palestra” 3-4 (2006), s. 35.

Wydaje się przy tym, że krytyczną w istocie ocenę wprowadzonej zmiany regulacji prawnych, w pewnym stopniu niwelują zmiany umożliwiające skuteczną restytucję utraconych narodowych dóbr kultury przez organy władzy publicznej. Przeprowadzone zmiany legislacyjne rodzą jednak równocześnie pytanie o ich rzeczywiste skutki, które w przypadku zabytków w praktyce nie zawsze mogą podlegać „restytucji”.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/60/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie zwrotu dóbr kultury wyprowadzonych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego, zmieniającej rozporządzenie nr 1024/2012, Dz. Urz. UE L 159 z 28 maja 2014, s. 1 oraz Dz. Urz. UE L 147 z 12 czerwca 2015, s. 24.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. z 2016 r., poz. 1822 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz. U. z 2016 r., poz. 1749 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, Dz. U. z 2016 r., poz. 1713 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, Dz. U. z 2016 r., poz. 2134 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury, Dz. U. z 2017 r., poz. 1086.

ORZECZNICTWO

- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 maja 1966 r., sygn. akt II CR 103/67, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna/Pracy” 1967, Nr 2, poz. 25.
- Uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1970 r., sygn. akt III CZP 81/69, Lex nr 1028.

LITERATURA

- BRONIEWICZ Witold, MARCINIAK Andrzej, KUNICKI Ireneusz: *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa: LexisNexis 2014.
- CIOCH Paweł, STUDZIŃSKA Joanna: *Postępowanie cywilne*, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2016.
- ERECIŃSKI Tadeusz: O potrzebie nowego kodeksu postępowania cywilnego, *Państwo i Prawo* 4 (2004), s. 3-10.

- FRANUSZ Anna: Dokonywanie czynności dyspozytywnych o charakterze materialnym w procesie z powództwa prokuratora na rzecz oznaczonej osoby, *Prokuratura i Prawo* 9 (2016), s. 109-130.
- GAJDA–ROSZCZYŃSKA Katarzyna: Udział podmiotów innych niż materialnie uprawnione jako stron w procesie cywilnym a kryterium interesu prawnego – zagadnienia wybrane, *Polski Proces Cywilny* 3 (2015), s. 356-382.
- GOLAT Rafał: Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz, Kraków: Zakamycze 2004.
- GREDKA Iwona: Prawnoprocesowe narzędzia ochrony zabytków w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa–Gdańsk: Wolters Kluwer 2014, s. 441-450.
- GWOŹDZIEWICZ Paulina: Ograniczenia prawa własności zabytków, *Roczniki Administracji i Prawa* 9 (2009), s. 111-130.
- HARLA Andrzej G.: Uprawnienie prokuratora do wszczęcia postępowania w sprawie cywilnej (art. 7 k.p.c.) – uwagi de lege lata i de lege ferenda, *Palestra* 3-4 (2006), s. 35-37.
- Informacja o wynikach kontroli. Współdziałanie wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostek samorządu terytorialnego, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,10533,vp,12862.pdf> [dostęp: 10.07.2017].
- JAKUBECKI Andrzej: Naczelne zasady postępowania cywilnego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego, [w:] *Czterdziestolecie kodeksu cywilnego. Zjazd katedr postępowania cywilnego w Zakopanem (7–9 października 2005 r.)*, red. I. Ratusińska, Kraków: Wolters Kluwer Polska 2006, s. 349-370.
- JODŁOWSKI Jerzy, RESICH Zbigniew, LAPIERRE Jerzy [I IN.]: *Postępowanie cywilne*, Warszawa: Wolters Kluwer 2016.
- KOŚCIOŁEK Anna: *Elektroniczne czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym*, Warszawa: Wolters Kluwer 2012.
- MARCINIAK Sławomir: Krytyka fundamentalnych zasad polskiego postępowania cywilnego w związku z przeobrażeniami ustrojowymi państwa, <http://www.wglex.pl/krytyka-antysystemowa-sztuka-filozofia-polityka/> [dostęp: 10.07.2017].
- PEŁASZOWSKA Renata: Organizacja organów ochrony zabytków, *Przegląd Prawa Publicznego* 6 (2016), s. 97-107.
- Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz do art. 1-366, red. K. Piasecki, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2010.
- SZMYGIN Bogusław: System ochrony zabytków w Polsce – próba diagnozy, [w:] *System ochrony zabytków w Polsce. Analiza, diagnoza, propozycje*, red. B. Szmygin, Lublin–Warszawa: Polski Komitet Narodowy Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków Urzędu Miasta Stołecznego Warszawa, Politechnika Lubelska 2011, s. 7-15.
- TRZEWIK Jacek: Status procesowy wojewódzkiego konserwatora zabytków w postępowaniu cywilnym na tle art. 95 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, *Roczniki Nauk Prawnych* 27 (2017), nr 2, s. 77-96.
- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Komentarz, red. M. Cherka, Warszawa: Wolters Kluwer 2010.
- ZAWADZKA Zofia: Pozycja procesowa prokuratora w postępowaniu cywilnym, *Prokuratura i Prawo* 6 (2010), s. 126-136.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, red. A. Zieliński, Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck 2014.
- ZEIDLER Kamil: *Prawo ochrony dziedzictwa kultury*, Warszawa: Wolters Kluwer 2007.

STATUS PROCESOWY WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM NA TLE ZMIAN LEGISLACYJNYCH

Streszczenie

W artykule przedstawione zostały rozważania na temat statusu procesowego wojewódzkiego konserwatora zabytków w postępowaniu cywilnym na tle dokonanych zmian legislacyjnych. Uprawnienia procesowe organu ochrony zabytków w procesie cywilnym określone zostały w art. 95 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W wyniku wprowadzenia do polskiego systemu prawa ustawy o restytucji narodowych dóbr kultury przepis ten został zmieniony, usuwając z katalogu organów ochrony zabytków uprawnionych do stosowania procesowych środków ochrony zabytków w postępowaniu cywilnym wojewódzkiego konserwatora zabytków. Pomimo zrozumiałej potrzeby dokonania uzupełnienia luki prawnej umożliwiającej zwrot zagarniętych dóbr kultury, wprowadzona zmiana stanowi jednak płaszczyznę dla naukowej polemiki.

Słowa kluczowe: wojewódzki konserwator zabytków; proces cywilny

THE STATUS OF THE VOIVODESHIP INSPECTOR OF MONUMENTS
IN THE CIVIL PROCEDURE ON THE BASIS OF AMENDMENTS TO REGULATIONS

Summary

In the paper considerations are presented on the processual status of Regional Conservator of Monuments in civil proceedings on the basis of last amendments to regulations. Procedural rights of public authority to protect monuments in civil proceedings are set out in Article. 95 of the Protection and Guardianship of Monuments Act. However, as a consequence of the introduction into the Polish legal system of the National Restitution of Cultural Property Act, this provision was changed by removing Regional Conservators of Monuments from the catalogue of the monuments protection authorities entitled to use the procedural rights of monument protection in the civil proceedings. Despite the need to fill up the existing legal gap that make it possible to return the lost cultural assets, that change of regulations is in fact a comprehensive platform for scientific polemics.

Key words: regional conservator of monuments; civil procedure

